

11. Pyvovarska K. (2004). Armenian national minority in Ukraine in the 20-30th years of the XXth century: the author's abstract of dissertation for the degree of candidate of historical sciences: specialty 07.00.01 «History of Ukraine». Kharkiv, 17 p. [in Ukrainian].
12. Russian and Novo-Nakhichevan Diocese of the Armenian Apostolic Church. The historical road (2013). M., 479 p. [in Russian].
13. Agopsowych M. (2014). Borderline Pokucie. Łomianki, 351 p. [in Polish].
14. Hrzonchewski J. (2001). Churches of Polish Armenians. Warsaw, 160 p. [in Polish].
15. Lechicki Ch. (1928). The Armenian Church in Poland. Lviv, 182 p. [in Polish].
16. Pełczyński G. (1997). Ormiane Polish in the XXth century. Warsaw, 183 p. [in Polish].
17. Petrowicz G. (1988). The Armenian Church in Poland and neighboring countries. Rome, 418 p. [in Italian].

Стаття надійшла до редакції 23.03. 2019 р.

DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-0285.1.2019.179636>
УДК 316.324.8:005

Коваленко Єлена Ярославівна
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри арт-менеджменту
та івент-технологій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
ORCID 0000-0003-2253-5762
elena.kovalenko.ya@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРИ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІЗНЬОГО ІНДУСТРІАЛІЗМУ

Мета роботи – теоретико-методологічний аналіз формування культури менеджменту пізнього індустріалізму. **Методологічною** основою дослідження є діалектичний принцип пізнання, системний, соціокультурний та історичний підходи, фундаментальні положення теорії й історії культури управління. Використано загальнонаукові й міждисциплінарні методи дослідження: аналіз і синтез, індукція і дедукція, порівняння, формалізація. **Наукова новизна** одержаних результатів полягає в узагальненні теоретичних положень щодо виникнення, становлення і розвитку культури менеджменту пізнього індустріалізму, виявленні специфіки й закономірностей цих процесів. **Висновки.** Становлення культури менеджменту пізнього індустріалізму, в основі якого кількісний, системний і ситуаційний підходи, належить до періоду славного 30-ліття в історії капіталізму й соціалізму, тобто до повоєнного періоду 1945–1975 рр., хоча зародження елементів теорії цього менеджменту відбулося набагато раніше. Об'єктивними передумовами необхідності в названих підходах саме в цей період стали стрімкий розвиток науково-технічного прогресу, ускладнення устрою і середовища організацій та неспроможність тогочасної управлінської науки дати дієві рекомендації щодо їхнього функціонування. Початком поширення кількісного підходу слід вважати 50-ті рр. У рамках цього підходу управління розглядається як логічний процес, що піддається математичній формалізації. Його передумовою було винайдення електронно-обчислювальних машин, математичних методів дослідження операцій, моделювання та прогнозування. Це дало змогу швидко обробляти великі масиви інформації, створювати моделі управління з великою кількістю змінних, умов та обмежень і знаходити оптимальні управлінські рішення. Посилення взаємозалежності привело до розповсюдження у 60-х рр. системного підходу, з точки зору якого будь-яка організація розглядається як відкрита, динамічна система, а управління – як багатопланове явище, покликане забезпечити цілісність і життєздатність системи-організації у мінливому зовнішньому оточенні. У 70-х рр. в умовах наростання невизначеності велике поширення здобував ситуаційний підхід, сутність якого полягає в ідентифікації ситуацій і визначенні та здійсненні адекватних управлінських дій, що дозволяє забезпечити вигранні позиції для організації.

Ключові слова: культура менеджменту, пізній індустріалізм суспільство.

Коваленко Єлена Ярославівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри арт-менеджмента и ивент-технологий Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Особенности культуры менеджмента позднего индустриализма

Цель работы – теоретико-методологический анализ формирования культуры менеджмента позднего индустриализма. **Методологической** основой исследования является диалектический принцип познания, системный, социокультурный и исторический подходы, фундаментальные положения теории и истории культуры управления. Используются общенаучные и междисциплинарные методы исследования: анализ и синтез, индукция и дедукция, сравнение, формализация. **Научная новизна** полученных результатов заключается в обобщен-

нии теоретических положений относительно возникновения, становления и развития культуры менеджмента позднего индустриализма, выявлении специфики и закономерностей этих процессов. **Выводы.** Становление культуры менеджмента позднего индустриализма, в основе которого количественный, системный и ситуационный подходы, относится к периоду славного 30-летия в истории капитализма и социализма, то есть к послевоенному периоду 1945–1975 гг., хотя зарождение элементов теории этого менеджмента состоялось намного раньше. Объективными предпосылками востребованности названных подходов именно в этот период стали стремительное развитие научно-технического прогресса, усложнение устройства и среды организаций и несостоятельность тогдашней управленческой науки дать действенные рекомендации относительно их функционирования. Началом распространения количественного подхода следует считать 50-е гг. В рамках этого подхода управление рассматривается как логический процесс, который поддается математической формализации. Его предпосылкой было изобретение электронно-вычислительных машин, математических методов исследования операций, моделирования и прогнозирования. Это позволило быстро обрабатывать большие массивы информации, создавать модели управления с большим количеством переменных, условий и ограничений и находить оптимальные управленческие решения. Усиление взаимозависимости привело к распространению в 60-х гг. системного подхода, с точки зрения которого любая организация рассматривается как открытая, динамическая система, а управление – как многоплановое явление, призванное обеспечить целостность и жизнеспособность системы-организации в изменчивом внешнем окружении. В 70-х гг. в условиях нарастания неопределенности большое распространение получил ситуационный подход, сущность которого заключается в идентификации ситуаций, определении и осуществлении адекватных управленческих действий, что позволяет обеспечить выигрышные позиции для организации.

Ключевые слова: культура менеджмента, поздний индустриализм общество.

Kovalenko Elena, Ph.D. in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Art Management and Event Technologies National Academy of Supervisory Frame of Culture and Arts

Features of the managerial culture of late industrialism

The purpose of the article is a theoretical and methodological analysis of the formation of the managerial culture of late industrialism. **The methodology** of research is the dialectical principle of cognition, sociocultural and historical approaches of the systems, fundamental positions of theory and history of management culture. The scientific and interdisciplinary methods of research are used: analysis and synthesis, induction and deduction, comparison, formalization. **The scientific novelty** of the obtained results is the generalization of theoretical propositions regarding the emergence, formation, and development of a culture of management of late industrialism, identify the specific features and regularities of these processes. **Conclusions.** The formation of managerial culture of late industrialism, based on quantitative, system and situational approaches, refers to the period of the glorious 30th anniversary in the history of capitalism and socialism, that is, until the post-war period of 1945-1975, although the origin of the elements of the theory of this management took place much earlier. The objective prerequisites for the relevance of both approaches, in this period, began a rapid development of scientific and technological progress, complications of device and environment associations and the failure of the then management science to make effective recommendations for their functioning. The beginning of the spread quantitative approach should be considered the 50-ies In this approach, management is viewed as a logical process, which lends itself to mathematical formalization. Its precondition was the invention of electronic computers, mathematical methods of operations research, modeling and forecasting. This allowed to quickly process large amounts of information to create a management model with a large number of variables, conditions, and restrictions and to find optimal management solutions. The increasing interdependence has led to a proliferation in the 60-ies of the system approach, from the point of view of which any organization viewed as open, dynamic system, and as a multidimensional phenomenon, designed to ensure the integrity and viability of the system-organization in a changing external environment. In the 70-ies. in the conditions of growing uncertainty, received widespread situational approach, the essence of which is to identify situations and identifying and implementing adequate management actions that allow you to provide a winning position for the organization.

Key words: management culture, late industrialism society.

Актуальність теми дослідження. У другій пол. ХХ ст. завдяки посиленню орієнтації теорії управління на розв'язання конкретних практичних завдань, управлінська культура вийшла на принципово новий рівень. Стало можливим говорити про появу нового напрямку в менеджменті, заснованому на науковому дослідженні, яке акцентує увагу на тому, що потрібно не займатися пошуком єдиного вірного рішення, а вибирати з безлічі рішень ті, які будуть оптимальними.

Самостійними підходами, пов'язаними з цим новим напрямком у менеджменті, є кількісний, системний і ситуаційний. Водночас у чистому вигляді, самі по собі, вони не існують, а вважаються способами мислення при вирішенні проблем управління. І в певному сенсі їх можна розглядати як заключний етап у становленні менеджменту індустріального суспільства.

Аналіз досліджень і публікацій. Вагомий внесок у формування теорії пізноіндустріального менеджменту здійснили такі видатні мислителі, як: В. Дмитрієв [4], Л. Канторович [6], В. Немчинов [13], С. Слуцький [14] (кількісний підхід); Л. Берталанфі [15], О. Богданов [1], Я. Сматс [20], Б. Трен-

товський [21] (системний підхід); Лао-цзи [7], Н. Макіавеллі [8], Р. Моклер [18], М. Фоллетт [16] (ситуаційний підхід). Їхніми послідовниками є П. Друкер [5], Я. Мартинішин [9–12], Д. Пінк [19], Г.Хемел [17] та багато ін.

На відміну від механістичного і гуманістичного напрямів індустріального менеджменту, для представників пізньоіндустріального менеджменту не характерна ні методологічна, ні теоретична єдність. Їхні розробки – це, скоріш за все, сукупність різних способів управління й, по суті, набір інструментальних теорій менеджменту, що відповідають реальним запитам практики.

Проте, незважаючи на велику їх практичну значущість, поза увагою науки залишаються культурологічні аспекти пізньоіндустріального менеджменту, його культурні особливості, що обумовлює актуальність проведення нових наукових досліджень в цьому зрізі багатогранного явища менеджменту.

Мета роботи – теоретико-методологічний аналіз виникнення, становлення і розвитку культури менеджменту пізнього індустріалізму.

Виклад основного матеріалу. Початком поширення кількісного підходу в культурі пізньоіндустріального менеджменту слід вважати 50-ті рр. ХХ ст. У рамках цього підходу управління розглядається як логічний процес, що піддається математичній формалізації. Передумовою розвитку кількісного підходу була поява ЕОМ, що дало змогу швидко обробляти великий обсяг інформації, створювати складні моделі управління з великою кількістю змінних, умов та обмежень, а також теоретико-методологічні й методичні напрацювання вчених на стику математики, статистики, економіки та управління.

Відмінною особливістю кількісного підходу в культурі менеджменту є заміна описового аналізу явищ, процесів і словесних міркувань моделями, символами та кількісними значеннями. Представники цієї школи досліджували різні сторони, компоненти й елементи об'єкта управління за допомогою кількісних методів, розробляючи відповідні економіко-математичні та логічні моделі.

Тим самим, перед розробниками кількісного підходу ставилося завдання – дослідити процеси прийняття рішень на основі математичних методів аналізу й за допомогою ЕОМ. Проблеми управління стали досліджуватися за кількома напрямками: дослідження операцій, теорія прийняття рішень, економетрика та ін.

Традиційно початок використання математичних методів в управлінських дослідженнях пов'язують з французьким економістом *Анрі Каунотом* (кін. ХІХ ст.), а появу перших економіко-математичних методів і моделей – з маржиналістами (Л. Вальрас, В. Джевонс, Ф. Еджуорт, В. Парето), які застосовували їх під час дослідження граничної економічної рівноваги, вподобань споживачів й оптимального розподілу ресурсів (поч. ХХ ст.).

Великий вплив на розробку методів дослідження операцій, тобто використання математики для операційних проблем функціонування організацій і прийняття оптимальних рішень, надали вітчизняні вчені В. Дмитрієв і Є. Слуцький.

Першим вітчизняним економістом-математиком був *Володимир Дмитрієв*. У своїй праці «Економічні нариси» (1904 р.) за допомогою системи лінійних рівнянь він дав спосіб вираження повних витрат, увів поняття технологічних коефіцієнтів витрат продукції однієї галузі на виробництво продукції інших галузей [4]. Ця ідея лягла в основу сучасного методу управління міжгалузевими балансами.

Видатним вітчизняним економістом-математиком вважається також *Євген Слуцький*, популярність якому принесли праці з теорії ймовірності та статистики, а також роботи із заснованої ним нової науки – праксеології, яка досліджує принципи раціональної організації діяльності людей при різних комбінаціях умов [14].

У першій пол. ХХ ст. сформувався економіко-математичний напрямок, представники якого здійснили величезний внесок у розвиток культури кількісного підходу в менеджменті. Найвідомішими з них є: Г. Фельдман, Л. Канторович, В. Новожилов та В. Немчинов.

Великий внесок у розробку кількісного підходу здійснив єдиний вітчизняний лауреат Нобелівської премії академік *Леонід Канторович*. Ним було розроблено новий економіко-математичний метод – лінійне програмування, що висвітлено в його праці «Математичні методи організації і планування виробництва» (1939 р.). У цій книзі автор описав досвід застосування цього методу для вирішення різних практичних оптимізаційних завдань: розподіл робіт, складання плану перевезень, розподіл посівних площ між культурами і т. д. [6].

Великий внесок у розробку кількісного підходу здійснив єдиний вітчизняний лауреат Нобелівської премії з економіки, академік *Леонід Канторович*. Ним було розроблено новий економіко-математичний метод – лінійне програмування, що висвітлено в його праці «Математичні ме-

тоди організації і планування виробництва» (1939 р.). У цій книзі автор описав досвід застосування цього методу для вирішення різних практичних оптимізаційних завдань: розподіл робіт, складання плану перевезень, розподіл посівних площ між культурами і т. д. [6].

Згодом у США лінійне програмування було відкрито заново Дж. Данцигом, а також Т. Купмансом. Однак пріоритет Л. Канторовича визнаний у всьому світі.

1958 р. була створена перша в СРСР економіко-математична лабораторія. Її керівником був *Василь Немчинов*, основним підсумком роботи якого стала книга «Економіко-математичні методи та моделі» (1965 р.), в якій були наведені шляхи використання ЕОМ у менеджменті: оптимальне планування, розробка міжгалузевих і територіальних балансів, економіко-математичний аналіз та ін. [13].

Важливу роль у розвитку методології дослідження менеджменту зіграли економетрика – наука про вивчення кількісної сторони економічних явищ і процесів засобами математичного та статистичного аналізу (Й. Шумпетер, І. Фішер, М. Калецький, Р. Фріш, Я. Тінберген та ін.), а також кібернетика, яка розглядає управління як інформаційний процес. Засновником останньої є американський вчений *Норберт Вінер*. Кібернетика як загальна наука управління являє собою найбільш загальний, неконкретний підхід до розгляду управлінського процесу, оскільки передбачає майже повне абстрагування від його змістовної сторони.

У 50-х рр. ХХ ст. математичні методи дослідження операцій, які пов'язані з необхідністю врахування поведінки людей, стали широко застосовуватися для прийняття рішень у складних управлінських ситуаціях. Насамперед це стосується вирішення таких проблем, як: управління запасами і транспортними потоками; оптимізація виробничої програми; розподіл матеріальних і трудових ресурсів для виробництва різної продукції; вибір оптимальної стратегії поведінки та ін.

Таким чином, з другої пол. ХХ ст. математичні методи набули широкого поширення в менеджменті й вивели управлінську культуру на новий рівень.

Посилення взаємозалежності всіх сторін діяльності організацій (виробничої, фінансової, маркетингової та ін.), розширення й ускладнення їх внутрішніх і зовнішніх відносин привело до формування у 60-х рр. ХХ ст. системного підходу в культурі управління. В основі цього підходу лежить поняття «система», яке з'явилося у Стародавній Греції і спочатку означало організм, будову, організацію, устрій.

Першим питання про управління складними системами поставив французький фізик *Андре Ампер* (поч. ХІХ ст.). При побудові класифікації наук він виділив науку про управління державою і назвав її кібернетикою, що спершу означало мистецтво управління кораблем, а потім отримало ширше значення мистецтва управління взагалі. Ампер наголосив на системних особливостях управління.

Ідеї системності стосовно до управління державою розвивалися також польським філософом *Броніславом Трентовським*. У праці «Ставлення філософії до кібернетики як мистецтва управління народом» (1843 р.) він підкреслював, що менеджмент повинен враховувати всі найважливіші зовнішні та внутрішні чинники, що впливають на об'єкт управління. Зокрема, вчений писав: «Наші успіхи пов'язані з тим, наскільки системно ми підходимо до вирішення проблем, а наші невдачі викликані відхиленнями від системності» [21, 42].

До числа основоположників системного підходу в культурі менеджменту можна віднести російського вченого-енциклопедиста *Олександра Богданова*. Протягом 1911–1925 рр. вийшли у світ три томи його книги «Загальна організаційна наука (тектологія)», в основі якої ідея про те, що всі існуючі об'єкти та процеси мають певний ступінь організованості. На відміну від природничих наук, які вивчають особливості організації конкретних явищ, тектологія, на думку Богданова, повинна вивчати загальні закономірності організації [1, 27]. Усі явища він розглядав як безперервні процеси організації та дезорганізації й відзначав, що рівень організації тим вище, чим сильніше властивості цілого відрізняються від простої суми властивостей його окремих частин. Важливою особливістю тектології є те, що основна увага в ній приділяється закономірностям розвитку організації, значенню зворотного зв'язку, врахуванню цілей організації, ролі відкритих систем.

Як необхідну передумову виникнення системного підходу можна розглядати ідею південно-африканського державного і військового діяча *Яна Смата* про цілісність різних форм життя. 1927 р. він виклав своє синергетичне уявлення про всесвіт, зазначивши, що «організм складається із частин, але не є простою сумою цих частин» [20, 93].

Методологічними передумовами виникнення системного підходу в культурі менеджменту можна вважати також розробку Л. Берталанфі, А. Рапопортом і К. Боулдінгом загальної теорії систем, створення Н. Вінером науки кібернетики та розвиток теорії інформації.

Ідея побудови теорії, яку можна застосувати до систем будь-якої природи, була висунута 1968 р. австрійським професором *Людвігом фон Берталанфі* у знаменитій книзі «Загальна теорія систем».

На думку Л. Берталанфі, організм є чимось більшим, ніж сума окремих елементів, оскільки використовує для організації їх взаємодії принцип синергізму. Всі організми існують у тісному взаємозв'язку із зовнішнім середовищем, їхні функції та структура підтримуються за допомогою безперервного обміну інформацією з ним. Тому будь-який організм, а стосовно до менеджменту – будь-яка організація може розглядатися як відкрита система.

Базовими поняттями теорії відкритих систем стали концепції самоорганізації як способу прогресивної диференціації, еквіфінальності, що означає незалежність фінального стану від початкових умов, і телеології, яка описує залежність поведінки організму від деяких відомих йому заздалегідь цілей в майбутньому [15]. Ця теорія розглядає організації як системи, що складаються з частин, які слід вивчати як єдине ціле. Завданням менеджменту є забезпечення виживання організацій за рахунок трансформування зовнішніх впливів й адаптації до змін, що відбуваються.

На противагу відкритим системам, замкнуті системи ґрунтуються на тих самих принципах, які діють у фізиці. Мислення у термінах замкнутих систем відповідає механістичній культурі менеджменту. Відповідно до цього, замкнуті організації управляються адміністративним персоналом, операції в них носять рутинний, повторюваний характер і зводяться до вирішення заздалегідь визначених завдань. У цих системах існує жорстка ієрархія, сувора підпорядкованість, велика увага приділяється забезпеченню ефективності діяльності окремих структурних одиниць.

Таким чином, Л. Берталанфі дав перший імпульс розвитку нового системного напрямку в науці взагалі й культурі менеджменту зокрема.

Теорії, засновані на методології системного аналізу в подальшому були розвинуті такими вченими, як П. Друкер, Т. Пітерс, Р. Вотерман і багатьма іншими.

У другій пол. ХХ ст. подальше прискорення науково-технічного прогресу сприяло швидким змінам у зовнішньому та внутрішньому середовищі організацій. На противагу попередньому, порівняно плавному й багато в чому визначеному ходу подій, починаючи приблизно з кін. 60-х рр. ситуація стала стрімко та часто непередбачувано змінюватися. У результаті конкурентоспроможність бізнесу стала визначатися його гнучкістю, динамічністю й адаптивністю до вимог зовнішнього середовища. За цих умов велике поширення і популярність в культурі менеджменту здобував ситуаційний підхід.

Масове поширення ситуаційного підходу відноситься до 70-х рр. ХХ ст., хоча виникнення елементів цього підходу відбулося набагато раніше. Зокрема, про це свідчать праці Лао-цзи, Н. Макіавеллі й Б. Трентовського.

Давньокитайський мислитель *Лао-цзи*, погляди якого викладені у трактаті «Книга шляху і благодаті» (V ст. до н. е.), висловив деякі ідеї щодо ситуаційного підходу в культурі управління. Він наголошував, що мистецтво менеджменту полягає у здатності правильно вибрати метод і стиль управління, відповідний конкретній ситуації, оскільки немає від самого початку поганих або гарних методів чи стилів управління – є відповідні ситуації або невідповідні їй [7, 178].

У період Відродження флорентійський філософ *Ніколо Макіавеллі* у своїй неперевершеній праці «Державець» (1513 р.) також сформулював ідеї ситуаційного аналізу. Він вказував на наступні моменти: «зберігають добробут ті, чий образ дій відповідає особливостям часу, і втрачають добробут ті, чий образ дій не відповідає своєму часу; поки для того, хто діє обережністю і терпінням, час та обставини складаються сприятливо, він процвітає, але варто часу й обставинам змінитися, як процвітання його вичерпується, бо він не змінив свого способу дій» [8, 482].

У ХІХ ст. *Броніслав Трентовський* першим сформулював один із головних принципів сучасного ситуаційного підходу, згідно з яким у менеджменті необхідне врахування складної системи зворотного зв'язку й адаптація управлінського рішення до конкретної ситуації [21]. Як і більш ранні вчені, він вважав, що рішення, прийняте сьогодні в одних умовах, може виявитися абсолютно непридатним завтра, коли умови зміняться.

Американська дослідниця *Мері Фоллетт* у 20-х рр. ХХ ст. акцентувала увагу на врахуванні вимог ситуації. Вона обґрунтувала положення, які є базовими для ситуаційного підходу: ситуація завжди змінюється; рішення має бути законом ситуації; рішення повинні включати в себе кругову, а не лінійну поведінку [16, 214–215]. А це означає, що врахування умов конкретних ситуацій передбачає постійні зміни в культурі менеджменту.

Перетворення ситуаційного підходу у впливову теоретичну позицію почалося в 60-х рр., коли став проводитися синтез існуючих раніше концепцій на підставі теорії систем. Однак тільки в кін. 60-х рр. ХХ ст. менеджмент і суміжні науки отримали достатній розвиток, щоб упоратися з чинниками,

що впливають на організацію й ефективність управління в різних ситуаціях. До цього часу вважали, що менеджер повинен знати основи теорії управління, а вміння їх застосовувати на практиці і є мистецтвом менеджменту. Згідно ж із ситуаційним підходом, аналіз ситуації та підбір відповідних ситуацій методів управління якраз і переходить у розряд науки. Таким чином, те, що раніше вважали мистецтвом успішного менеджера, тобто сам підбір відповідних прийомів управління відповідно до ситуації, сьогодні увійшло в методологію і науковий інструментарій менеджменту.

Більшість авторитетних творців ситуаційного підходу (Дж. Вудворд, Дж. Лорш, П. Лоуренс, Р. Моклер, Ф. Фідлер та ін.) пояснюють виникнення його не стільки прагненням створити єдину теорію управління, скільки наслідком зусиль переорієнтувати її в напрямі практики управління [2, 128]. Конкретними причинами формування ситуаційного підходу в культурі менеджменту можна вважати: різноманіття типів організаційних структур; невідповідність традиційних теорій потребам практики; недостатню ефективність існуючих теорій і їх відірваність від реального світу; нездатність тієї чи іншої теорії управління послужити конкретним інструментом у практиці менеджменту.

На думку американського вченого *Роберта Моклера*, теорії менеджменту були виявлені незадовільними з точки зору практиків, оскільки раз і назавжди встановлених принципів управління, розрахованих на загальне застосування, мало (якщо вони взагалі є). Тому в найкращому випадку можна розробити умовні або ситуаційні принципи, які є корисними в певних конкретних ділових ситуаціях [18].

У результаті досліджень в 1970-х рр. акцент у розробці теорії управління став переноситися на вивчення дійсних умов ситуації, в якій знаходиться та чи інша компанія, і розробку на цій основі специфічної організаційної структури й управлінських рішень, які відповідають конкретним умовам. Отже, можна сказати, що ситуаційний підхід переводить теорію культури управління у світ реальності.

Ситуаційний підхід становить певні рамки взаємовідносин між різними умовами середовища організації (зовнішнього та внутрішнього) і різними типами організаційних структур. Ґрунтуючись на принципах ситуаційного аналізу, його прихильники створили різноманітні теорії, що описують алгоритм конструювання такої структури організації і такої системи управління, яка найбільшою мірою відповідає вимогам конкретної ситуації.

Залежно від того, на дослідженні яких змінних чинників акцентували увагу вчені, було сформовано кілька напрямів ситуаційної теорії в культурі менеджменту. У число цих чинників включали: технологію (Дж. Вудворд); стан навколишнього середовища (П. Лоуренс і Дж. Лорш); розміри організації (Д. Хіксон); стратегію організації (А. Чандлер); стиль керівництва (Ф. Фідлер) [3, 476–492]. Крім зазначених, до ситуаційних змінних, що впливають на філософію менеджменту, можна віднести природні, національно-історичні, культурні, релігійні чинники. Специфіка моделей управління, що реалізовані в різних країнах, є предметом дослідження крос-культурного менеджменту. Таким чином, тією чи іншою мірою ситуаційний підхід зачіпає майже всі основні концепції, школи та напрямки в менеджменті й сьогодні є домінуючою тенденцією розвитку зарубіжної теорії організації та управління.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в узагальненні теоретичних положень щодо виникнення, становлення і розвитку культури менеджменту пізнього індустріалізму, виявленні специфіки й закономірностей цих процесів, а практичне значення – у збагаченні культурологічної науки новими знаннями з теорії та історії розвитку управлінського мистецтва. Перспективами подальших розвідок у цьому напрямі може стати дослідження альтернативних культур менеджменту індустріального суспільства.

Висновки. Дослідження культурологічних аспектів менеджменту пізнього індустріалізму дало змогу дійти таких висновків:

1. Становлення культури менеджменту пізнього індустріалізму, в основі якого кількісний, системний і ситуаційний підходи, належить до періоду славного 30-ліття в історії капіталізму й соціалізму, тобто до повоєнного періоду 1945–1975 рр., хоча зародження елементів теорії цього менеджменту відбулося набагато раніше.

2. Об'єктивними передумовами затребуваності кількісного, системного та ситуаційного підходів, саме в цей історичний період, стали стрімкий розвиток науково-технічного прогресу, ускладнення устрою і середовища організацій та неспроможність тогочасної управлінської науки дати дієві рекомендації щодо їхнього функціонування.

3. Початком поширення кількісного підходу в культурі менеджменту слід вважати 50-ті рр. У рамках цього підходу управління розглядається як логічний процес, що піддається математичній формалізації. Його передумовою було винайдення електронно-обчислювальних машин, математич-

них методів дослідження операцій, моделювання, аналізу та прогнозування. Це дозволило швидко обробляти великі масиви інформації, створювати моделі управління з великою кількістю змінних, умов та обмежень і знаходити оптимальні управлінські рішення.

4. Посилення взаємозалежності привело до розповсюдження у 60-х рр. в культурі менеджменту системного підходу, з точки зору якого будь-яка організація розглядається як відкрита, динамічна система з притаманними їй властивостями самоорганізації, екіфінальності, телеології та синергізму, а управління – як комплексне, багатопланове явище, покликане забезпечити цілісність і життєздатність системи-організації у мінливому зовнішньому оточенні.

5. У 70-х рр. в умовах загострення конкуренції, наростання невизначеності й безпорадності загальних управлінських теорій, щодо пояснення різноманітних виробничих ситуацій, велике поширення в культурі менеджменту здобував ситуаційний підхід, сутність якого полягає в ідентифікації ситуації, в якій опиняється організація, й визначенні та здійсненні адекватних управлінських дій, що дозволяє забезпечити виграшні позиції для організації. Отже, ситуаційний підхід переводить теорію культури управління у світ реальності, забезпечуючи гнучкість, динамічність й адаптивність організацій до вимог зовнішнього середовища.

Література

1. Богданов А. А. Тектология (всеобщая организационная наука). Москва : Директ-Медиа, 2014. Кн. 1. 825 с.
2. Гвишиани Д. М. Организация и управление. Москва : МГТУ, 1998. 536 с.
3. Государственное управление. Словарь-справочник (по материалам «International Encyclopedia of Public Policy and Administration»). Пер. с англ. Под ред. Л. Т. Волчковой. Санкт-Петербург : Петрополис, 2001. 632 с.
4. Дмитриев В. К. Экономические очерки. Москва : ГУ ВШЭ, 2001. 580 с.
5. Друкер П. Управление в обществе будущего. Пер. с англ. Москва : Вильямс, 2007. 320 с.
6. Канторович Л. В. Математические методы организации и планирования производства. Ленинград : ЛГУ, 1939. 67 с.
7. Лао-цзы. Дао дэ цзин. Пер. с древнекит. Москва : Центрполиграф, 2016. 224 с.
8. Мак'явеллі Н. Державець. Флорентійські хроніки. Державець. Пер. з італ. Харків : Фоліо, 2007. С. 415–487.
9. Мартинишин Я. М., Коваленко Є. Я. Мистецтво управління й освітні технології підготовки менеджерів соціокультурної діяльності. Біла Церква : Видавець Пшонківський О. В., 2018. 374 с.
10. Мартинишин Я. М., Коваленко Є. Я. Смисли в культурі управління. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2017. № 4. С. 26–31.
11. Мартинишин Я. М., Коваленко Є. Я. Формування сучасної системи управління життєдіяльністю суспільства. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Менеджмент соціокультурної діяльності. 2018. Вип. 1. С. 7–24.
12. Мартинишин Я. М., Хлисту́н О. С. Феномен ідей в управлінні життєдіяльністю суспільства. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Менеджмент соціокультурної діяльності. 2018. Вип. 2. С. 7–25.
13. Немчинов В. С. Экономико-математические методы и модели. Москва : Соцэкгиз, 1962. 410 с.
14. Слуцкий Е. Е. Экономические и статистические произведения. Москва : Эксмо, 2011. 1152 с.
15. Bertalanffy L. General System Theory. New York: George Braziller, 1969. 296 p.
16. Follett M. P. Dynamic Administration: The Collected Papers of Mary Parker Follett. Eastford: Martino Fine Books, 2014. 322 p.
17. Hamel G. The Future of Management. Boston: Harvard Business School Press, 2007. 255 p.
18. Mockler R. J. Situational Theory of Management Situational Theory of Management. Harvard Business Review. 1971. № 3. P. 146.
19. Pink D. A whole new mind why right-brainers will rule the future. New York: Riverhead Books, 2015. 329 p.
20. Smuts J. Holism and Evolution. London: MacMillan Press, 1927. 392 p.
21. Trentowski B. Stosunek filozofii do cybernetyki czyli sztuki rządzenia narodem. Poznań : Żupański, 1843. 268 s.

References

1. Bogdanov, A. A. (2014). Tectology (universal organizational science). (Vol. 1). Moscow: Direkt-Media [in Russian].
2. Gvishiani, D. M. (1998). Organization and management. Moscow: MGТУ [in Russian].
3. Volchkova, L. T. (2001). Administration of the state. Dictionary (based on "International Encyclopedia of Public Policy and Administration"). (Trans. in Eng.). St. Petersburg: Petropolis [in Russian].
4. Dmitriev, V. K. (2001). Economic essays. Moscow: GU VShE [in Russian].

5. Druker, P. (2007). *Managing in the society of the future*. (Trans. in Eng.). Moscow: Vil'iams [in Russian].
6. Kantorovich, L. V. (1939). *Mathematical methods of organizing and planning production*. Leningrad: LGU [in Russian].
7. Lao-tszy. (2016). *Dao de tszin*. (Trans. in ancient China.). Moscow: Tsentrpoligraf [in Russian].
8. Mak'iavelli, N. (2007). *The Prince*. *Florentijs'ki khroniky*. *Derzhavets'* (Trans. in Ital.). Kharkiv: Folio, 415-487 [in Ukrainian].
9. Martynyshyn, Y. M., & Kovalenko, Y. Y. (2018). Art of management and educational technologies of preparation of managers of social and cultural activity. *Bila Tserkva: Vydavets O. V. Pshonkivskyj* [in Ukrainian].
10. Martynyshyn, Y. M., & Kovalenko, Y. Y. (2017). The measures in culture of management. *Visnyk Natsional'noi akademii kerivnykh kadrov kul'tury i mystetstv*, 4, 26-31 [in Ukrainian].
11. Martynyshyn, Y. M., & Kovalenko, Y. Y. (2018). Formation of the modern system management of life society. *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu kul'tury i mystetstv*. Serii: Menedzhment sotsiokul'turnoi diial'nosti, 1, 7-24 [in Ukrainian].
12. Martynyshyn, Y. M., & Khlystun, E. S. (2018). The phenomenon of ideas in the management activity of the society. *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu kul'tury i mystetstv*. Serii: Menedzhment sotsiokul'turnoi diial'nosti, 2, 7-25 [in Ukrainian].
13. Nemchinov, V. S. (1962). *Economic-mathematical methods and models*. Moscow: Sotsekgiz [in Russian].
14. Slutskii, E. E. (2011). *Economic and statistical works*. Moscow: Eksmo [in Russian].
15. Bertalanffy, L. (1969). *General System Theory*. New York: George Braziller.
16. Follett, M. P. (2014). *Dynamic Administration: The Collected Papers of Mary Parker Follett*. Eastford: Martino Fine Books.
17. Hamel, G. (2007). *The Future of Management*. Boston: Harvard Business School Press.
18. Mockler, R. J. (1971). *Situational Theory of Management*. Harvard Business Review, 3, 146.
19. Pink, D. (2015). *A whole new mind why right brainers will rule the future*. New York: Riverhead Books.
20. Smuts, J. (1927). *Holism and Evolution*. London: MacMillan Press.
21. Trentowski, B. (1843). *The Relationship of philosophy to Cybernetics it is the art to lead the people*. Poznań: Żupański [in Poland].

Стаття надійшла до редакції 12.09.2018 р.

DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-0285.1.2019.179683>
УДК 008

Кундеревич Олена Вікторівна
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії
Київського національного університету
культури і мистецтв
ORCID 0000-0001-7248-5033
l.kunderevich@gmail.com

СПЕЦИФІКА ФІЛОСОФСЬКО-ХУДОЖНЬОГО ОСЯГНЕННЯ СВІТУ ЯК ПРОБЛЕМА ЦІЛІСНОСТІ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ

Метою роботи є аналіз підходів щодо співвідношення філософського та художнього осягнення світу, розгляд проблеми цілісності духовної культури, а також пошук моделей співвідношення мудрості й творчості. **Методологія** дослідження базується на застосуванні загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, зокрема: аналізу, синтезу, логічного методу та методу узагальнень. **Наукова новизна** полягає у запровадженні твердження про те, що філософська творчість, що йде за людиною в мистецтво, зустрічається із зовсім новим образом людини. Бути людиною – означає відхилитися від мети, означає відвернутися від абстрактності, подолати зведеність до ідеї. Людину, нарешті, можна зрозуміти як саму творчість, що бере свій початок в житті ноуменальному, тобто в свободі. **Висновки.** Філософія і мистецтво є тими духовними просторами, в яких не тільки втілюється індивідуальна буттєвість, але й формується мета подальшого розвитку людини і людства. Творчий потенціал митців і філософів створює певний настрій та часто є поштовхом до самозаглиблення й сходження людської душі шляхом добра до осягнення себе.

Ключові слова: духовна культура, філософія, мистецтво, творчість, свобода, людина.

Кундеревич Елена Викторовна, кандидат философских наук, доцент, доцент кафедры философии Киевского национального университета культуры и искусств

Специфика философско-художественного постижения мира как проблема целостности духовной культуры